

84
19

अथ

सत्यना रायणा पूजा व्रत कथा

प्रारभ्यते ।

Sataya namyanapuja vrata katha

८४
१९

1249

B 84

19

अथ

X

सत्यनारायणपूजाव्रतकथा

सत्यना.

१

ॐ स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीसत्यनारायणाय नमः॥ व्रती
संक्रांतौ पौर्णिमास्यां वैकाश्यायस्मिन्कस्मिन्दिने। वासायं
काले स्नानं कृत्वा। पूजास्थानमागत्य। उपविश्या च म्या। पवि
त्रीधारणं कृत्वा। गणेशादीनवग्रहदेवतामालां स्थापित
गणपत्यादिपंचलोकपालदेवता। सूर्यादिनवग्रहदेवता
प्रतिष्ठायां वाहनं कृत्वा॥ संकल्पं कुर्यात्॥ अथ हेत्यादि प्र
मुकगोत्र। अमुकसर्मा। सकलदुरितो प्रसमनपूर्वक। सकल

१

मनोरथसिद्धये ॥ यथा साम्पादितसामग्रागणेशगौरीवरुण
देवता ॥ गणपत्यादिपंचलोकपालदेवता ॥ सूर्यदिनवग्रहदेव
ता ॥ पूजनपूर्वकपूर्वगीकृत्यसत्यनारायणपूजनकथाश्रवण
महंकरिषो ॥ गणेशादिभ्यो नमः ॥ अर्घ्यपाद्याक्षनीयस्नानं
धातुतपुष्पधूपदीपनैवेद्याक्षनीय ॥ मुखवासतामूल ॥ पुंजीफ
लद्रव्याणि ॥ ततश्च त्रैलोक्यमर्पयेत् ॥ सूर्यदिनवग्रहदेवता ॥ त
तश्च त्रैः पूजनं कुर्यात् ॥ अथ सत्यनारायणपूजनप्रकारमाह ॥
पुष्पगृहित्वा ध्यानं कुर्यात् ॥ प्रथममावाहनम् ॥ प्रागक्षुभज

सत्यना.

१

वन्देवदशितं फलदायकम् ॥ घटेऽग्रस्मिन्समागच्छ पूजनं
कथ्यते मया ॥ ॐ भूर्भुवस्वस्सत्यनारायणे हा गच्छे हति येत्या
वा स ध्यायेत् ॥ इत्यावाहनम् ॥ ततः ध्यानम् ॥ ध्यायेत्सत्यं गु
णतीतं गुणत्रयसमन्वितम् ॥ लोकनाथं त्रिलोकेशं कौस्तु
भाभरणं हरिम् ॥ १ ॥ नीलवर्णं पीतवासं श्रीवत्सगदभूषितम्
गोविन्दं गोकुलानन्दम् ॥ ह्यैरपि पूजितम् ॥ २ ॥ इति ध्यान
म् ॥ यज्ञाद्यज्ञस्वरूपाय हृषीकेशाय नमः ॥ मयानि वेदित
म्भक्त्या ॥ अर्च्यं मे प्रतिगृह्यताम् ॥ इत्यर्चम् ॥ नारायण नमः

२

स्तेतु नरकारणवतारकम्। पा घं ग हा ण देवेशममशौ व्यम्बिव
ई नमः॥४॥ इति पाद्यम्॥ मन्दाकिन्यास्तु यद्धारि सर्वपापहरं शु
भम्। तदिदं कल्पितं देवसम्पगाचम्पतामया॥५॥ इत्याचमनीयम्
स्नानं पंचामृतैर्देवगृहाण पुह्योत्तमः॥ प्रनाथनाथं सर्वतः
जीर्वाणप्रणतप्रिये॥ इति स्नानम्॥ वेदसूत्रे समायुक्ते यज्ञसाम
समन्विते। सर्ववर्णप्रदे देव वाससीते समन्विते॥७॥ इति वस्त्रम्
ब्रह्मविष्णुमहेशेन निर्मितं ब्रह्मसूत्रकम्। यज्ञोपवित्तदानेन
प्रीयतां कमलापतिः॥८॥ इति जज्ञोपवीतम्॥ श्रीखण्डचन्दनः

हृत्पना-

निबिडगंधाढं सुमनोहरम् । विलेपनं सुरश्रेष्ठचन्दनं प्रतिगृह्य-
ताम् । ८ ॥ इति चन्दनम् ॥ मल्लिकादिसुगंधानिमालत्वादीनि वैप्र-
भो । मया हता निरुजार्थं पुष्पाणि प्रतिगृह्यताम् । ९ ॥ इति पुष्पम् ॥
वनस्य तिरसोदिव्यो गंधाढ्यः सुमनोहरः । अर्घ्यं य सर्वदेवा-
नां धूपो यं प्रतिगृह्यताम् । १० ॥ इति धूपम् ॥ अज्यवर्तिसमाधु-
त्वं वह्निना दीपितं यत् । दीपं गृह्णाण देवेश त्रैलोक्यं तिमिर-
पहम् । ११ ॥ इति दीपम् ॥ घृतपक्वं हविष्यानं पादसंवाससर्करम्

३

नानाविधिं वने वेद्यं विष्णो मे प्रतिगृह्यताम् ॥ १३ ॥ इति नैवेद्य
म् ॥ सर्वपापहरं दिव्यं गं जेयं निर्मलं जलम् ॥ प्राच्यनं मया दत्तं
गृह्यतां पुरुषोत्तमम् ॥ १४ ॥ इत्याचमनम् ॥ लवंगं करपूरजुतं ता
म्बूलं सुरप्रजितम् ॥ प्रीत्यां गृह्यतां देवेश मम सौख्यं विवेकं नमः ॥ १५ ॥
इति ताम्बूलम् ॥ इदं फलं मया देवस्थापितं सुरतस्तव ॥ तेन मे
सफला प्रजा भवेज्जन्मानि जन्मनि ॥ १६ ॥ इति पूंगीफलम् ॥ च
तुर्वर्ति समापुतं गोघृतेन च पूरितम् ॥ नीरां जनेन संतुष्टो
भवत्येव जगत्पतिः ॥ १७ ॥ इति नीरांजनम् ॥ यानि यानि च दुः

एवानि सर्वपापकृतानि च । तानि तानि च न शपन्तु प्रदक्षिण
 कृते मयि ॥ १८ ॥ इति प्रदक्षिणा ॥ ततः पुष्पं जलं गृहीत्वा स्तु
 वीत ॥ यन्मया भक्तियोगे पत्रं पुष्पं फलं जलम् ॥ प्रावेदितं च ने
 वे घं तज्जहा एनिकम्पया ॥ १९ ॥ मंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनं ज
 नार्दनम् ॥ यत्पूजितं मया देव परिपूर्णं न दत्तु मे ॥ २० ॥ प्रामो
 दय मुण्डरीकाद्यं नृसिंहं दैत्यसूदनम् ॥ हृषीकेशं जगन्नाथं
 वागीशं वरदायकम् ॥ २१ ॥ गुणत्रयं गुणतीतं गोविन्दं गुरु ॥
 २२ ॥ जन्म ॥ जनाई नं जनाती तं जानकीवल्लभं हरिम् ॥ २२ ॥ प्र

एमाभिसदाभक्त्या नारायणमतः परम् । दुर्गमेविषमेघो रे
शत्रुभिः परिपीडने ॥ २३ ॥ निरुत्सायतिसर्वेषु यथा निष्कचयेभये
नामान्येतानि संकीर्त्य ईशितं फलमाप्नुयात् ॥ २४ ॥ सत्यनाराय
णं देवं वन्दे हं कामदं प्रभुम् । लीलाया विततं ~~विश्वं~~ विश्वं येन
तस्मै नमो नमः ॥ २५ ॥ इति प्रार्थना ॥ अथ कथा ॥ ऋषयः उचुः ॥
व्रतेन तस्मात्किम्वा प्राप्तेर्वीहितं फलम् । तत्सर्वं सौतुमिच्छा
मिक्थयस्व महामुने ॥ २६ ॥ सत उवाच ॥ नारदे नैव मुक्तोऽसौ
भगवान्कमलापतिः ॥ सर्वं ज्ञेयं यैवाहं तच्छृणुध्वं समा

सत्यना

५

हिताः ॥ २७ ॥ एकदा नारदो योगी नरानुग्रहकाक्षया प्रर्यट
न विविधां लोकान्मर्त्यलोकान्मुपागतः ॥ २८ ॥ ततो दृष्ट्वा ज
नान्सर्वा नाना लेश समन्विता न ॥ नाना योनि समुत्पन्ना
न लिय शनो पाप कर्मभिः ॥ २९ ॥ केनोपायेन चैते बाहुः खना
सो भवे ध्रुवम् ॥ इति सञ्चि न्य मनसा विष्णु लोकां गतस्त
दा ॥ ३० ॥ तत्र नारायणं देवं श्रुत्वा वार्णं चतुर्भुजम् ॥ शंखचक्र
धरं देवं वनमाला विभूषितम् ॥ ३१ ॥ दृष्ट्वा तन्नेव देवेण सो

५

तुमुपचक्रमे॥ नारद उवाच॥ नमो वाङ्मनोतीतरूपानन्त
 सक्तये॥ ३२॥ प्रादिष्यन्तहीनाय निर्गुणान्मने॥ सर्वेषामा
 दिभूताय भक्तानामार्तिनासिने॥ ३३॥ श्रुत्वा स्तोत्रं ततो विष्णु
 र्नारदैः प्रत्यभाषत॥ श्रीभगवानुवाच॥ किमर्थं मागतो विप्रः
 किं नैमनसि वर्तते॥ ३४॥ कथयस्व महाभाग तत्सर्वं कथयामि ते
 नारद उवाच॥ मर्त्यलोके जना सर्वे नाना लेश समन्विताः॥
 ३५॥ नाना यो निसमुत्पन्नाः पच्यन्ते पापकर्मभिः॥ तत् कथं सम
 येन्नापलघूपा ये न न हृद॥ ३६॥ श्रोतुमिच्छामि तत्सर्वं कृपा

सत्यना
६

स्तियदिनेमयि ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ साधुपुण्यं त्वया वत्स लो
कानुग्रहकांक्षया ॥ ३७ ॥ यत्कृत्वा मुच्यते मोहात्तच्छृणुष्व वदामि ते ॥
व्रतमस्ति महापुण्यं स्वर्गे भुवि च दुर्लभम् ॥ ३८ ॥ तव स्नेहान्मया विप्र
प्रकाशं क्रियतेऽधुना ॥ सत्यनारायणस्यैकं व्रतं सम्पूज्य विधानतः ॥
३९ ॥ कृत्वा सद्यः सुखं भुक्त्वा परत्र मोक्षमाप्नुयात् ॥ तच्छृत्वा भगवद्वा
क्यं नारदो मुनिरब्रवीत् ॥ ४० ॥ नारद उवाच ॥ किम्फलं किं विधानं
च कृतं केनैव तद्भूतम् ॥ तत्सर्वं भिस्तारा इहिकदा कार्यं हितं भूतम् ॥

६

४१ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ नाग्निभीतिर्भयन्तास्तिनचौरैर्न च
वाधयः ॥ न च मारीभयं चैव ग्रहपाटानवाधते ॥ ४२ ॥ दुःखशो
कादिशमनन्धनधान्यप्रवर्द्धनम् ॥ सौभाग्यसन्ततिकरं सर्वत्र
विजयप्रदम् ॥ ४३ ॥ यस्मिन्कस्मिन्दिनेमर्त्येभक्तिश्रद्धासमन्वितः
सत्यनारायणं देवं जपेच्चैव निशामुरे ॥ ४४ ॥ ब्राह्मणैवान्धवैश्वे
वसहितो धर्मतत्परः ॥ नैवेद्यं भक्तितो दद्यात्स पादभक्ष्यमुत्तम
म् ॥ ४५ ॥ रम्भाफलं घृतं क्षीरं गोधूमस्य च चूर्णिकम् ॥ प्रभावे सालि
चूर्णं चाशर्करा च गुणन्तथा ॥ ४६ ॥ स पादं सर्वभक्ष्यामि एकीकृत्य नि

सत्यना

वेदयेत्। विप्रायदक्षिणान्दद्यात्कथांश्रुत्वाजनैसह॥४७॥ तत
श्रवन्धुभिर्सीर्द्धम्बिप्रेभ्यःप्रतिवादयेत् नैवेद्यंभक्षयेत्तृणा
त्यगीतादिकंचरेत्॥४८॥ ततश्च गृहं गच्छेत्सत्यनारायणं स्मरन्
एवं कृत्वा मनुष्यानां वांछासिद्धिर्भवेद्युवम्॥४९॥ विशेषतः क
लियुगे लघुपायोस्तिभूतले। कथामस्य प्रवक्ष्यामि कृतवान्
यः पुरा हि जः॥५०॥ कश्चिन्काशीपुरे ग्रामे प्राप्सीद्विप्रोति निर्द्ध
नः। क्षुत्तृष्णाया कुलो भूत्वा सततं भ्रमन्नेमहीम्॥५१॥ उः खित

प
म्राह्मणं दृष्ट्वा भगवान्ब्राह्मणप्रियः ॥ ब्रह्मब्राह्मणरूपस्य
नंप्रच्छेदजमादरात् ॥ ५२ ॥ ब्रह्मब्राह्मण उवाच ॥ किमर्थं भ्रमते
विप्रमहीः सर्वान्विचक्षणः ॥ तत्सर्वं श्रो ॥ तुमिच्छामि कथं तां हि
जसत्तम ॥ ५३ ॥ विप्र उवाच ॥ ब्राह्मणेति दरिद्रो हं मिक्षार्थं भ्रम
तेमहीम ॥ उपायं यदि र्पनासि कृपया कथय प्रभो ॥ ५४ ॥ ब्रह्मब्राह्म
ण उवाच ॥ सत्यनारायणे विष्णुर्वीक्षितार्थफलप्रदः ॥ तस्य त्वं
पूजनं विप्रकुतुब्धव्रतमुत्तमम् ॥ ५५ ॥ यत्कृत्वा सर्वदुःखेभ्यो मुक्तो

सत्य०

८

भवतिमानवः॥ विधानं च व्रतस्यास्य विप्रयाभाषसंगतम् ॥
५६ सत्यनारायणो हृदस्तत्रैवान्तरधीयत् ततस्तु संकरि
ष्यामि व्रतं मनसि चिन्तितम् ॥ ५७ ॥ इति संचिन्त्य विप्रो सौरात्रौ
निद्रान्तलब्धवान् ॥ ततः प्रातः समुत्थाय सत्यनारायण
व्रतम् ॥ ५८ ॥ करिष्ये हं च संकल्पं भिक्षार्थं मगमहिजः ॥ तस्मि
न्नेव दिने विप्रप्रचुरन्दुष्यमाप्नुवान् ॥ ५९ ॥ तेनैव वन्द्युभिस्सा
हं सत्यस्य व्रतमाचरेत् ॥ सर्वदुःखविनिर्मुक्तो सर्वसम्पत्स
मन्वितः ॥ ६० ॥ वभुवसहिजश्रेष्ठः व्रतस्यास्य प्रभावतः ॥ त

नारायणः

८

तः प्रभृति कालं च मासि मासि व्रतं चरेत् । ६१ ॥ एवं नारायण
स्येदं व्रतं कृत्वा द्विजोत्तमः । सर्वपापविनिर्मुक्तो दुर्लभं मोक्षमा
प्नुयात् । ६२ ॥ व्रतस्य तस्य याविप्र एषि व्यासं करिष्यति । तदैव स
र्वदुःखं च नराणां च विनश्यति । ६३ ॥ एवं नारायणे नोक्तं नार
दाय महात्मने । मया यत्कथितं विप्राः किमत्कथयामि ते । ६४ ॥
इति श्री स्कन्द पुराणे रेवती मेसतानन्द हरि सम्वादे ब्रह्म
नेनाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ अथ य उचुः ॥ तस्माद्विप्रव्रतं केन
एषि व्यासं चरितं मुने ॥ तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामः श्रद्धास्माकं प्रजा

तः प्रभृति कालं च मासि मासि व्रतं चरेत् । ६१ ॥ एवं नारायण
स्येदं व्रतं कृत्वा हि जेतमः । सर्वपापविनिर्मुक्तो दुर्लभं मोक्षमा
प्नुयात् । ६२ ॥ व्रतस्य तस्य याविप्र एषि व्यासं करिष्यति । तदैव स
र्वदुःखं च नराणां च विनश्यति । ६३ ॥ एवं नारायणे नोक्तं नार
दाय महात्मने । मया यत्कथितं विप्राः किमत्कथयामि ते । ६४ ॥
इति श्री स्कन्द पुराणे रेवती मेसतानन्द हरि सम्वादे ब्रह्म
नेनाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ त्रयय उचुः ॥ तस्मादिदं व्रतं केन
एषि व्यासं चरितं मुने ॥ तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामः श्रद्धास्माकं प्रजा

सत्यना.

६

यते ॥ १ ॥ **सुत उवाच ॥** शृणु ध्वं मुनि यस्सर्वं व्रतं येन कृतं भुवि ॥
एकदा स हि जवरो यथा विभव विस्तारैः ॥ २ ॥ वन्धुभिः स्वजनैस्सा
ईश्वरं कर्तुं समुद्यतः ॥ एक ~~समस्तं कर्तुं यथा~~ स्मिन् नन्तरे काले
काश्चैकस्मात्गतः ॥ ३ ॥ बाहिः काश्च वसस्याप्यविप्रस्य सः
निरंययौ ॥ तस्मात्पारिपीडात्माविप्रं दृष्ट्वा कृतं व्रतम् ॥ ४ ॥ प्रणि
पत्य हि जम्नाह किमिदं क्रियते त्वया ॥ कृते किम्फलमाप्नोति
विस्तारदमे प्रभो ॥ ५ ॥ **विप्र उवाच ॥** सत्यनारायणस्येदं व्रतं

६

सर्वेक्षितप्रदम् । तस्य प्रसादान्मेसर्वे धनधान्यादिकं महत्
१ । ततस्तु तद्भुतं तात्वा काष्ठकस्त्वतिहर्षितः । पपौ जलं प्रसा
दं च भुक्ता तं नगरं ययौ । ७ । सत्यनारायणं देवं संचित्य स्थिरमा
नसः । काष्ठं विव्रयते । ग्रामे प्राप्य ते वाद्ययद्भनम् । ८ । तेनैव
सत्यदेवस्य व्रतं सत्यं करोम्यहम् । इति संचित्य मनसा काष्ठं कृ
त्वा तु मस्तके । ९ । जगाम नगरं रम्पं धनीनां यत्र संस्थितः ।
तद्दिने काष्ठमौल्यं च द्विगुणं प्राप्नोति । १० । ततः प्रसन्न

हृदयः सुपुष्पं केदलीफलम् । शर्वराष्ट्रतदुग्धं च गोधूमस्य च चूर्णं
 कम् ॥ ११ ॥ कृतैकत्रसपादं च गृहीत्वा स्वगृहं ययौ । ततो वै धूनं समाहूय च
 कारविधिना व्रतम् ॥ १२ ॥ तद्व्रतस्य प्रसादेन धनपुत्रान्वितोऽभवत् ॥
 इह लोके श्रुत्वां भुक्त्वा चान्नो सत्यपुरं ययौ ॥ १३ ॥ तिस्कन्दपुराणे रेवारेव
 निषादचरित्रवर्णने नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ पुनरग्रे प्रवक्ष्या-
 मिच्छण्ड्यं मुनिसतमः । तत्र चोल्कासुरो नाम नृपस्त्वासीन्महाम-
 तिः ॥ जितेन्द्रियः सत्यवादी ययौ देवालयम् प्रति । दिने दिने धनं न

त्वादिजान्समतोषयेत्सुधीः॥२॥ भार्या तस्य प्रमुखा च सरोजवदना
सति॥ भद्रसीलैस्त्यं व्रतं सिन्युतीरे करोति च॥३॥ एतन्तरेत्तत्र साधुरे
कः समागतः॥ वणिज्यार्थं बहु धनैरनैकैः परिपूरितैः॥४॥ नावं संस्थाप्य त
तीरे जगाम तटतम्रति॥ दृष्ट्वा तत्र व्रतन्सम्यक् प्रच्छ विनयान्वितः॥५॥
साधुरवाच॥ किमिदं कुरुते राजन् भक्तियुक्तेन चेतसा॥ प्रकासं कुरुत
सर्वं श्रोतुमिच्छामि साम्प्रतम्॥६॥ राजे वाच॥ पूजनं कुरुते साधो वि
हो रतुलने जसः॥ व्रतं च सुजनैः साईम्पुत्राद्यावापिका न्यया॥७॥

साधुउवाच ॥ ततो नत्वा तुराजानं साधुश्रुमधुरम्बचः ॥ सर्वं कथय
 मे राजन् ब्रतमेतत्करोम्यहम् ॥ ८ ॥ मामपि संततिर्नोस्ति सत्यमेतत्प्रजा
 यते ततो निवृत्तिवाणिज्यं सानन्दे ग्रहमागतः ॥ ९ ॥ सभार्या ये कथितं
 सर्वं ब्रतं सन्ततिहेतवम् ॥ तद्वद्विष्णुमित्रं यदा मे संततिर्भवेत् ॥
 १० ॥ किञ्चित् दिवसे तस्य भार्या शीलावती सती ॥ भर्तृपुत्रानन्दचिता
 भगवद्गुणपरायणा ॥ ११ ॥ गुर्विणी सा भवत्तस्य भार्या सत्यप्रसादतः ॥
 दशमासगते तस्याः पुत्री चैका वभूव ह ॥ १२ ॥ दिने दिने वर्द्धते सा श्रु

लपद्देययाससिः। नाम्ना कलावतीचेति तन्नामकरणं कृतम्॥१३॥
ततो लीलावती प्राह स्वामिनं मधुरं वच। न करोसि किमर्थं मवापुरासः
। कल्पितम्व्रतम्॥ सा धुर्वाच॥ विवाहसमये प्यास्याः करिष्यामि व्रत
मिदमे। इति भाय्या समास्वा स्य जगाम नगरं प्रति॥१४॥ ततः कलावती क
न्या वरुणापितरवेषमनि॥ दृष्ट्वा कन्या ततः सा धुर्नगरे सरिवमिसह॥१५॥
मंत्रयित्वा दुतन्तं प्रेषयामास धर्मवित्॥ विवाहार्थं च कन्याया वरं श्रे
ष्ठं विचारयन्॥१६॥ तेनाश्वत्थ इतो सौकांचनं नगरं गयो। तस्मादेकं व

एकपुत्रं समादाय गतो हि सः ॥ १५ ॥ दृष्ट्वा तु सन्दरं वालं वाणिक् पुत्रं गु-
 णान्वितम् ॥ तातिभिर्वंधुभिस्साहस्य रितुयेन चेतसा ॥ १६ ॥ दत्तवान् सौ-
 धुपुत्राय कन्यादानं विधानतः ॥ ततो भाग्यवसातेन विस्मृतमृतमु-
 तमम् ॥ १७ ॥ विवाहसमये प्यस्यास्तेन रूपो भवत्प्रभुः ॥ ततः कालेन-
 निपतो निजकर्मविशारदः ॥ १८ ॥ वाणिज्यार्थं गतः शीघ्रं यामा-
 त्रा सहितो वणिक् ॥ रत्नासारपुरे रम्ये गत्वा सिंधुसमीपतः ॥ १९ ॥ वा-
 णिज्यमकरोत्साधु यामात्रा श्रीमता सह ॥ तौ गतौ नगरे रम्ये चन्द्रके-
 तौ नृपस्य च ॥ २० ॥ एतस्मिन्नेव काले तु सत्यनारायणं प्रभुः ॥ भवत्प्र-

तितामालोकासापंतस्मैप्रदतवान् ॥ २४ ॥ दारुणं कठिनं चास्य महा
दुःखं भविष्यति ॥ एतस्मिन्निवसेराज्ञो धनमादाय तत्स्वरः ॥ २५ ॥ तत्रै
व चागताः चौराः यत्र साधुः समास्थितः ॥ तत्पश्चाद्वावकान्भूता
न्द्रष्टुं भीतेन चेतसा ॥ २६ ॥ धनं संस्थाप्य तत्रैव ते तु शीघ्रं मलक्षिताः ॥
ततो दूता समाजाता यत्रास्ते स धनो वणिक् ॥ २७ ॥ दृष्ट्वा नृप धनं त
त्र बद्ध्वा दूता वणिक् सुतौ ॥ हर्षेण धावमानाश्च ऊचुर्नृप समीपतः ॥ २८ ॥
तत्स्वरौ तौ समानीतौ विलोकाज्जापयेत्प्रभुः ॥ तेनाज्ञं प्राप्तास्ततः शीघ्रं
दृष्ट्वा बद्ध्वा नृतावुभौ ॥ २९ ॥ स्थापितौ द्वौ महा दुर्गे कारागारे विचारयन् ॥

माययास्त्यदेवस्य नश्रुतंचतयोर्वचः॥३०॥ तयो धनं गृहीत्वा तु च
 नृकेतुनरपोत्तमः॥ तच्छापाच्चतयोर्गेहे भार्या चैवातिदुःखिता॥३१॥
 चोरेणापि हतं सर्वं गृहे पञ्च स्थितं धनम्॥ प्राधिव्याधिसमायुक्ता
 ह्युत्पिपासातिपिडिता॥३२॥ प्रन्तचिन्ता पराभूत्वा भ्रमते चाग्रहे गृहे
 ततः कलावती कन्य भ्रमते प्रतिवासरम्॥३३॥ एकस्मिन् दिवसे याता ह्य
 धार्या द्विजमन्दिरम्॥ गत्वा पश्य द्रुतं तत्र सत्यनारायणस्य च॥३४॥
 वर उपविश्य कृपां श्रुत्वा रं प्रार्थितवान् किल॥ प्रशादं भूय एतत्कृत्वा य
 यो एवो गच्छति॥३४॥ माता लीलावति कन्या कथयामास प्रेमतः॥

पुत्रिरात्रौ स्थिता कुत्र किं ते मनसि वर्तते । ३६ कन्या कलावती प्रा
ह मातरम् प्रति सत्वरम् । द्विजालये व्रतं मातर्दृष्ट्वा दित सिद्धिदम्
३७ । तच्छ्रुत्वा कन्यकावाक्यम्व्रतं कर्तुं समुद्यता । समुद्रात्पुनः कृमा
र्षा सत्यनारायणस्य च । ३८ व्रतं च त्रेच वै साध्वी वन्द्युभिस्सुजेनै
स्सह । भर्तयामातरो हि प्रमागच्छेताममाश्रमम् । ३९ इति देववरं पा
त्रे सत्यदेवमुनः पुनः । प्रपशधंच मे भर्तुर्यामातुं वृत्तुमर्हसि । ४० ॥
व्रतेन सत्यतुष्टोसौ सत्यनारायणः प्रभुः । दर्शयामास संप्रहि चन्द्र
केतुं नरपोत्तमम् । ४१ वन्दिनौ मोचयेत्प्रातः । वणिजौ नरपसत्तम ।

देयं धनं च तत्सर्वं प्राणी तं यत्तया ध्रुवम् । ४२ नो चेत्तां नासयिष्या
 मिसराज्य धन पुत्रकम् । एवमाभाष्य राजानं ध्यानं गम्योऽभवत्प्र-
 भुः । ४३ ततः प्रभात समये राजा च सुजने स्सह । उपविश्य सभाम ध्ये-
 रत्रौ स्वप्न प्रकाशयेत् । ४४ वद्वै महाजनौ सीधुं मोचयेद्वै वणिक-
 सुतौ । इति राज्ञो वचः श्रुत्वा मोचयित्वा महाजनौ । ४५ समानीय नृप-
 त्याग्रे प्राह सन्निनयान्वितः । ४६ प्राणितौ वणिक पुत्रौ सुक्ता निग-
 ण्डवन्धनात् । ४७ ततो महाजनौ नत्वा च न्येत्तुं नृपोत्तमम् ॥

स्मरंतम्पूर्वव्रतान्नोचतुर्भयविहूलौ ॥ ४७ ॥ राजावणिकसुतौ वीक्ष्य प्रो
वाच सादरम्बुधः ॥ देवा प्रेचमरुदुःखे इदानीन्नास्ति ते भयम् ॥ ४८ ॥ ततः
कृत्वा च संत्पागंदुरकर्माद्यकारयेत् ॥ वस्त्रालंकारकंदत्वापरितोष
नपश्चतो ॥ ४९ ॥ परस्मत्पुत्रवणिकपुत्रौ वचसांतोषयेदुशम् ॥ पुरानी
तंच यद्व्यंक्षिगुणिकस्य दत्तवान् ॥ ५० ॥ प्रोवाच तौ ततो राजा गच्छ सा
द्यो निजाश्रमम् ॥ राजानं प्रतिपत्त्या ह गन्तव्यं त्वत्प्रशादतः ॥ ५१ ॥ पा
त्रांतु कृतवान् साधु मंगला लयपूर्वकाम् ॥ ब्राह्मणाय धनं दत्वा त

दातुनगरं ययौ ॥५२॥ किंचिदूरे गते साधौ सत्यनारायणप्रभुः ॥ जिज्ञासां
 कृतवान्साधो किमस्ति तव मौस्थितम् ॥५३॥ ततो मरुज नो नमो हे ल
 याच प्रहस्य च ॥ कणम्रच्छसिभो दण्डिनमुद्रां नेतु किमच्छसि ॥५४॥ लता
 पत्रादिकं चैव वर्तते तरणो मम ॥ निष्कुरंच वचः श्रुत्वा सत्यम्भवतु ते वचः ॥५५॥
 एवमुक्ता गतसि घ्नं दण्डितस्य समीपतः ॥ किंचिदूरे ततो गत्वा स्थितः
 सिन्धुसमीपतः ॥५६॥ गते दण्डिनसाधुश्च कृतनिर्मलक्रियस्तदा ॥ उन्मि
 त्वा तरणी दृष्ट्वा विस्मयं परमं ययौ ॥५७॥ दृष्ट्वा लतादिकं चैव मूर्च्छितो न
 पतद्भुवि ॥ लब्धसंतो वणिकपुत्रः ततः चित्तान्वितो भवत् ॥५८॥ तदा तन्दु

हितुः कांतः वचनं ^{चे} दमव्रवीत् । किमर्थं क्रियते सोकः सापोदतश्च दण्डि
ना । शक्यते तेन सर्वं हि कर्तुं वाचनसंस्थयः । अतस्तत्सर्गं यामो वां हि
तार्थो भविष्यति । यामा तुर्वचनं श्रुत्वा तत्सका संगतस्तदा । दृष्ट्वा च द
ण्डिनम्भक्त्यनित्वा प्रोवाच सादरम् । ६१ । तमस्वचापराधं मे यदुक्तं न
वसन्निधौ । एवमुनः पुनर्नत्वा महाशंका कुत्रो भवत् । ६२ । प्रोवाच व
चनं दण्डी विलापन् नमिलोकाच्च । मा रोदीश्रम ह्यहं मम पूजा व
हिर्मुखः । ६३ । मम वक्ता च दुर्वृद्धे लब्धनुः खं मुहुर्महः । तच्छ्रुत्वा भगव
ह्यहं स्तुतिं कर्तुं समुद्यतः । ६४ ॥ साधु उवाच ॥ त्वन्माया मोहितः सर्वत्र
सायास्त्रिदिवौकशः ॥ न जानन्त्यगुणं रूपं तवाश्चर्यमिदम्प्रभो । ६५ ॥

मूढो हं त्वां कपं जाने मोहितस्तव मायया । प्रसीद म्पूजयिष्यामि यथाविधि
 भवविस्तरैः । पुत्रं वितं स ह्युत्तं त्राहि मां सरणं गतम् । श्रुत्वा भक्तिं युतम्वा
 सम्यगितुषे । नार्दनः । ६७ । वरं च वांक्षितं दत्त्वा तत्रैवान्तरधीयत् । ततो
 नावं समारुह्य दृष्ट्वा वितप्रपूरितम् । ६८ । कृपया सत्यदेवस्य सफलं वांक्षि
 तं मम । इत्युक्त्वा स्वजने स्साई म्पूजां कृत्वा यथाविधि । हर्षेण सोभवत्पू
 र्णसत्यदेवप्रसादतः । नावं संयोज्य यत्नेन स देशे गमनं कृतम् । ७० । त
 तो यामातरम्प्राह पश्य रत्नपुरीं मम । दूतं च प्रेषयामास निजवित्तस्य र
 हकम् । ७१ । ततो सो नगरं गत्वा साधुभाष्यं विलोक्य च । प्रोवाच वांक्षितं

वाक्यं नत्वा वध्वां जलि न्नदा ॥ ७२ ॥ निकटे नगरे सैव यामात्रा सहित स्पृच
प्रागतो वन्द्युवगैश्च वितैश्च वहुभिर्युतः ॥ ७३ ॥ श्रुत्वा दूतमुखा ह्वाक्यं महा
हर्षवती सती ॥ सत्यपूजान्ततः कृत्वा प्रोवाच तनुजाम्प्रति ॥ ७४ ॥ ब्रजामि
शीघ्रमागच्छ साधु सन्दर्शनाय च ॥ इति मात्रवचः श्रुत्वा व्रतनिमं समा
प्य च ॥ ७५ ॥ प्रशादं च परित्यज्य गता सा पितरम्प्रति ॥ तेन रुद्धः सत्यदेवो भ
र्तारं तरणीतया ॥ ७६ ॥ संहत्य च धनैस्सा ईजले तस्या समापतत ॥ ततः
कलावती कन्या विलोका सा निजम्प्रति ॥ ७७ ॥ शोकेन महता तत्र रुद

सत्यना

१७

नीचापतद्रुवि॥ दृष्टातयापि विधवां कन्या च बहु दुःखिता ॥ १८ ॥
भीतेन मनसा साधुः किमाश्चर्यमिदम्भवेत्॥ चिन्त्यमानाश्च ते सर्वे
वभ्रुवुस्तरिवाहक ॥ १९ ॥ ततो लीलावती कन्या दृष्टातु विह्वला
भवत्॥ विललापति दुःखेन भर्तारं चेदमब्रवीत् ॥ २० ॥ इदानीं नौकया
साहं कथं सो भूर्दलद्वितः॥ न जाकेन देवेन हे लया चैव तद्भूतम्
सत्यदेवस्य महात्म्यं ज्ञातुं वा को न सक्यते॥ इत्युक्त्वा विललापैव त
तश्च स्वजनैस्सह ॥ २१ ॥ गृहीत्वा पादुके तस्य प्रनुकर्तुं मनो दधे
ततो लीलावती कन्या कोडेकापी नु हो दधे ततः कलापती कन्या नष्टे स्यामि

२१
२०

कन्यायाश्चरितं नृणां सभार्यासाजनो वरिणः क॥ १४॥ अति सोकेन
सं प्रश्नितया सा सधर्मवित॥ हृतम्वसत्य देवेन भ्रान्तो हं सत्य
मायया ॥ १५॥ सत्यपूजां करिष्यामि यथाविभवविस्तारैः ॥ इति सर्वा
न्समाहूय कथितं च मनोरथम् ॥ १६॥ नत्वा च दण्डवद्भूमौ सत्य
देवमुनः पुनः ॥ ततस्तुष्टस्य देवो दीनानाम्परिपालकः ॥ १७॥
जगाद वचनं चैनं ह्यपयाभक्तवत्सलः ॥ आगतास्वामिनं दृष्टु
म्रशादन्त्यज्यकन्यका ॥ १८॥ अतो प्रदृश्यो भवत्स्याः कन्यका

याः पतिध्रुवम् । गृहं गत्वा प्रसादञ्च भुक्त्वा चापतिचेत्पुनः
 ८८ लब्धं भर्तृसुता सा धीमविष्यति न संसयः । तत एतादृशं
 वाक्यं श्रुत्वा गगनमण्डलात् ८९ छिप्रं न दारुणं गत्वा शब्दे
 ऽप्रतिगृह्य च । सा पश्चात्पुनरागत्य ददर्श स जनमप्रतिम् ९०
 ततः कलावति तुष्टा जगाद पितरमप्रति । इदानीं च गृहं याहि
 विलपं कुनुषकथम् ९१ तच्छ्रुत्वा कन्यका वाक्यं स नृशोभत
 वणिकसुतः पूजनं सत्यदेवस्य कृत्वा विधिविधानतः ९२

धनैर्वन्धुगणैस्साङ्गजगामनिजमन्दिरम् ॥ पौर्णमास्यां च संक्रां
तौ पूजां कृत्वा यथाविधि ॥ ६४ ॥ इह लोके शरैर्बभूवुः कान्तैः सत्पु
रं ययौ ॥ इति श्री स्कन्दपुराणे रेवा खण्डे साधुचरित्रे वार्हणेना
मरुतीयेऽध्यायः ॥ ३ ॥ अथान्यच्च प्रवक्ष्यामि शृणुध्वं मुनिसत्त
माः ॥ १ ॥ प्राप्तीच्च साधुराजा प्रजापालनतत्परः ॥ प्रसादं सत्य
देवस्य तु क्रादुःखमवाप सः ॥ २ ॥ एकदा सवनं गत्वा हत्वा वहुवि
धान् पशून् ॥ आगत्य वटमूलं च दृष्ट्वा सत्यस्य पूजनम् ॥ ३ ॥ गो
पाः कुर्वन्ति संतुष्टाः भुक्तियुक्ताः सर्वान्धवा ॥ राजा दृष्ट्वा तु दयै

एनगतो नच नामसः ४ ततो दुःखं महत्प्राप्तं सत्यदेवप्रकोपतः
 तस्य पुत्रसतनयं धनधान्यादिकंचयत् ५ तेन देवेन तत्सर्वं
 न्ताशितं समनिष्पृतम् ॥ अतस्तत्रैव गच्छामि जत्र देवस्य पूजनम्
 ६ इति मनसा विनिश्चिन्य ययौ गोपालसन्निधौ ॥ ततो सौ स
 त्यदेवस्य पूजां गोपगणैः सहः ७ भक्तिस्त्रिधा न्वितो भूत्वा च का
 रविधिना नृपः ८ सत्यदेवप्रसादेन धनपुत्रान्वितो भवत् ९
 इह लोकाश्च भवेभुक्ता पश्चात्सत्यपुरेण्यौ ॥ यद्दं कुरुते भक्त्या

सत्यव्रतन्यदुर्लभम् । दीपः श्रुति कथासु एषाम्भक्ति
युक्तः फलप्रदम् । धनधान्यादिकन्तस्य भवेत्सत्यप्रदादतः । १०
दरिद्रो लभते वित्तं वन्द्यो मुच्येत वन्द्यनात् । भीतो भयात्प्रमुच्येत स
त्यमेव न संसयः । ११ इक्षितं च फलं भुक्त्वा चान्ते सत्सुरं ययौ । इति वः
कथितं म्विप्रास्त्य नारायणव्रतम् । १२ यत्कृत्वा सर्वदुःखेभ्यः
मुक्तो भवति मानवः । विशेषतः कलि युगे सत्यपूजा फलप्रदा
१३ केचित्कालम्वदिष्यन्ति सत्यमीशान्तमेव हे । सत्यनाराय
णं केचित्सत्यदेवतापरे । १४ नानारूपधरो भूत्वा सर्वेषा

त१
मीक्षिंम्रदः॥ भविष्यतिकलौ सत्यं सत्यरूपी सनातनः॥ १५
यद्दम्पठते नित्यं शृणोति मुनि सतमाः। तस्य न स्यन्ति पापाः
न सत्यदेव म्प्रसादतः॥ १६॥ १८७०॥ इति श्री स्कन्दपुराणे ख
खण्डे सत्यनारायणपूजनव्रतकथा समाप्तः॥ ०॥ शुभमस्तु।
संवत् १८६६ शके शालवाहनस्य १७७ मासे नमे मासे ज्येष्ठे
मासे शुक्ले पक्षे शुभतिथौ ३ तृतीयायां श्रुवासरे इदं पुस्तकं
समाप्तम्। शुभमस्तु॥ मंगलं ददातु। श्री सत्यनारायणाय नमः

श्री

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ इंद्रं माल्यकरं सहस्रकिरणं द्वारप्रहारकं ती
॥ चंद्रं - उन्नधरं समोरवरुणो संमार्जयं तौ गृहान् ॥ याचकं
॥ परिनिष्ठितं द्रुतवहं किं मद्वहेनेक्षसेरक्षो भक्ष्यमनुष्यमात्रवपुषं
॥ किं राघवं स्तोषितं ॥ १ ॥ अंगदः ॥ विहस्य ॥ रेरे रावणहीनहीनकुम
॥ ते रामोपि किं मानुषः किं गंगापिनदीराजः स्फुरगजोप्युच्चैः श्रवाः किं
॥ हयः ॥ किं रंभाप्यबलाकृतं किं मुयुगं कामोहिधन्वी नु किं त्रैलोक्य
॥ कटपूनापविर्जीर्णकिं रेह नूमानकपिः ॥ २२ ॥ रावणः

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

[illegible]

१५

६२॥

कं

कं

५६२५

समाधि सुखा मदि सुखा

समाधि सुखा मदि सुखा

२६२॥१००

२६२॥११६

२६२॥१००

२६२॥११६

१६९६

१२६२५

१६९६

३२६२०

११४६

११४६

१६९६

३२६२०

समीक्षा

२	२	३
३	३	१३
		११

४

५

१०

५

५

५

५

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ इन्द्रं माल्यकरं सहस्रकिरणं द्वारप्रहारकं
 ॥ चंद्र-छत्रधरं समीरवरुणो संमार्जयं लोचनं ॥ याचकं
 ॥ परिनिष्ठितं दुतवहं किं मद्रुहेनेक्षसेरक्षो भक्ष्यमानुष्यमात्रवपुषं
 ॥ किं राघवं स्तोषितं ॥ १ ॥ अंगदः ॥ विहस्य ॥ रेरे रावण दीनहीनकुम
 ॥ तेगमोपि किं मानुषः किं गंगापिनदीराजः सरगजोप्युच्चैः श्रवाः किं
 ॥ हयः ॥ किं रभाष्यबलाकृतं किं मुयुगं कामोद्दिधन्वीनु किं त्रैलोक्य
 ॥ कटप्रतापविजो गिरिकेरे ह नूमानकपिः ॥ २ ॥ रावणः

॥ ३ ॥ रावणः ॥ कस्तकस्यापि पुनः कपुनारहगतः ॥ कचकृत्यचक्र
 ॥ दिस्पष्टं विष्टपानां विजयिनमपि मां मन्यसे त्वं तृणाय ॥ हं हो
 ॥ पौलस्त्यपुत्रस्तव बलमथ न स्यात्तजो हं सर्वलां संप्राप्तो राम
 ॥ इतो विस्तृतजडुमं ते जानकीं वाशरन्वा ॥ ३ ॥ रावणः सक्रो
 ॥ धं ॥ समूढं स्तापसोयंगिरिकुहरचरान्वानरान्मेलयित्वा वा
 ॥ छत्वा गत्यनेतुं किल ज

आयुधं कमलासनो वितरतादशमयमीशस्त्रिषामेष्वंघ्रिगिरिक
 न्यकाक्षमहचरः साम्राज्यमारवंतुलः ॥ नीतिदानवेदोद्भिक्तो
 निपुणतां वाक्येषु वाग्देवतापुण्यलोकैश्च नैकमत्र भामवा
 लक्ष्मीपतिस्तैश्चिरे ॥ १ ॥ कोणस्तुः पिंगलो वभुः कृच्छो रोद्रो म
 कोयमः ॥ सौरिशानैश्च शोभदः पिण्डलोदेन संस्थितः ॥ ऐतानि ब्रह्मनि
 नामानि प्रातरुत्थाय यपठत् ॥ इति श्वरकृता पीडानं भविष्यति
 कदाचन ॥ २

$$\frac{58}{7}$$
[illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥